

УДК 316.4:316.77

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v046.2024.23>

Е. І. Лопушняк

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2299-7692>

аспірант факультету соціології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕТОДИКИ ВИМІРЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ГІЛОК ВЛАДИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Проблема розподілу владних повноважень є актуальною в контексті вивчення системи влади демократичних держав. Демократичний розвиток вимагає створення ефективних механізмів взаємодії між гілками влади, які базуються на збалансованій системі взаємних впливів і контролю одна над одною. Це вимагає не лише законодавчого підґрунтя, але й практики застосування елементів системи стримувань і протипаг як невіддільної складової демократичного поділу влади. Сучасні дослідження системи стримувань і протипаг відбуваються найбільшою мірою в царині конституційного права, оскільки всі головні її елементи закріплено в основному законі держави, окремі елементи – є об'єктом дослідження вчених-політологів зазвичай як певний вияв демократичності. Актуальною в контексті дослідження системи стримувань і протипаг залишається можливість застосувати соціологічні підходи для її вивчення та вимірювання. У сучасній західній та українській науці неодноразово робилися спроби застосування різноманітних методик, кожна з яких має власні переваги та недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Станом на сьогодні соціальні науки накопичили великий досвід розробки та застосування різноманітних індексів та підходів до вивчення системи стримувань і протипаг (Т. Фрай, Дж. Хелман, А. Кроувел, Дж. Макгрегор, М. Лааксо, М. Шугарт, Дж. Кері, Р. Таагепер та інші). Дослідники розробили методики, за допомогою яких можна зробити математичне обчислення повноважень гілок влади та взаємодії між президентом, парламентом та урядом з метою визначити панівну роль однієї зі сторін в контексті здійснення своїх повноважень. Серед українських дослідників слід зазначити науковий доробок Х. Забавської, яка розробила методику обчислення індексу балансу повноважень між гілками державної влади з урахуванням рівня демократії в державі [2]. Ю. Шемшученко наголошує на проблемі системного розвитку українського законодавства для побудови демократичного суспільства [4]. Н. Гайдаєнко обґрунтовує питання вибору методології для дослідження обсягу повноважень гілок влади [1].

Мета статті – проаналізувати існуючі методики вимірювання повноважень різних гілок влади в демократичних суспільствах в контексті можливості їх застосування для оцінки демократії в Україні.

Виклад основного матеріалу. Попри гострі дискусії та критику практики застосування математичних, статистичних та квантифікаційних методів ці методики набувають все більшої популярності. Поштовхом до таких досліджень став розпад СРСР, утвердження європейських демократій, а також формування демократій у східно-європейських державах. На сьогодні найбільшого поширення набуло застосування індексування повноважень президента за різних форм правління. Такі індекси для аналізу президентської влади застосовуються як основний інструмент математичних методик вимірювання в західній науці. Вони значно розширили можливості порівняльного аналізу та дозволяють досліджувати функціонування інституту президентства за різних типів республіканського правління.

Можна виокремити декілька груп методик, які зосереджуються на вимірі повноважень тієї чи іншої гілки влади. Найбільш вагомими серед них є методики дослідження *рівня президенталізму*. Так, *індекс повноважень президента*, розроблений М. Шугартом і Дж. Кері на основі інтервального методу дозволяє обчислювати загальне число значення повноважень президента на основі двох груп: законодавчі та незаконодавчі повноваження за 5 бальною шкалою [16]. Автори пропонують класифікувати політичні системи відповідно до рівня президентських повноважень та ступеня відокремлення джерел підтримки для законодавчого та виконавчого органів влади.

Цікавим є підхід, розроблений Дж. Макгрегором, який отримав назву *метод контрольної таблиці*. В межах цього підходу, автором було запропоновано оцінювати 43 повноваження президента і на основі цього обраховувати два індекси президентської влади – збалансований та незбалансований. Повноваженням президента, Дж. Макгрегор присвоює числове значення – «1»; потім підраховується сума за трьома категоріями: 1) символічні, церемоніальні та процедурні повноваження, 2) повноваження, які стосуються

призначення на посади, 3) політичні повноваження; із суми віднімають по «0,5» для кожного часткового, обмеженого або повноваження, яке президент поділяє ще з кимось; обчислюють відсоток отриманої суми від «43» – максимально можливого показника. Як результат цього розрахунку формується незважений індекс президентських повноважень, який вказує на те, наскільки президент повністю використовує свої конституційні повноваження. На прикладі отриманого у 1994 році показника 48% для Албанії автор пояснює, що албанський президент володіє 48% від всіх конституційних повноважень [13]. Але методика Дж. Макгрегора є має свої недоліки, адже в ній всі президентські повноваження розглядають як рівноцінні та диференціювати повноваження президента за їх важливістю та впливовістю на політичні процеси майже неможливо. Щоб уникнути цієї упередженості, автор пропонує, крім незваженого індексу президентських повноважень, також розраховувати зважений індекс. За своїм змістом ця методика спрямована на визначення відсоткового співвідношення наявних у президента повноважень до конституційно можливих. Завдяки своїй простоті методика Дж. Макгрегора набула широкої популярності в західних соціальних науках [13]. Проте, вона дещо однобічно розглядає президентські повноваження без врахування зворотної взаємодії гілок влади з президентом, також автор не дає чіткого обґрунтування отриманим індексам.

Іншим підходом є методики визначення *індексу президентських повноважень*, розроблені Дж. Хелманом та Т. Фраєм. В методиці Дж. Хелмана кожному повноваженню присвоюється номер залежно від того, чи належить воно виключно президентові, чи надається президентові з обмеженнями, чи не надається зовсім. У системах з президентською формою правління оцінку «1» присвоюють виключним повноваженням, «0.5» – повноваженням із застереженнями та оцінку «0» – тим повноваженням, якими президент зовсім не володіє. У парламентських системах з прямими виборами президента оцінки, відповідно, проставляють так: «0.75», «0.35» і «0». У парламентських системах з непрямыми виборами президента оцінки інші: «0.5», «0.25» і «0» [10]. Дж. Хелман обґрунтовує ідею залежності обсягу і значущості президентських повноважень від форми державного правління. Методика Дж. Хелмана спрямована на обчислення індексу президентських повноважень на основі суми показників та ранжування країн від найбільшого до найменшого індексів [10].

Дослідник Т. Фрай при розробці власного підходу використав список президентських повноважень, який було запропоновано Дж. Хелманом. Проте він поділяє ці повноваження на дві

групи – виняткові повноваження президента і спільні повноваження [9]. До першої групи він зараховує повноваження, які належать лише президентові, – право вето, призначення посадових осіб, право видавати укази, прирівняні до законів, право законодавчої ініціативи. Спільні повноваження – це ті, які президент поділяє з іншим державним органом (парламентом або урядом), і в цьому випадку можливості президента обмежено. Крім того, за президентом закріплюють «залишкові» повноваження, які дістаються президентові після парламенту або уряду (наприклад, президент може видавати декрети-закони, але вони підлягають урядовій санкції) або в специфічних ситуаціях (наприклад, у разі кризи). Якщо президента обирають прямими виборами, виняткові повноваження президента позначають цифрою «1», а спільні повноваження – «0.5». Якщо президента не обирають всенародно, то кожному його повноваженню присвоюють «0.5». Потім всі числові значення сумують, ця сума і є індексом президентських повноважень [9].

Особливістю обробки отриманих результатів є те, що автор прив'язує отриманий індекс до індексу рейтингу свободи «Freedom House», аргументуючи тим, що простежується пряма залежність між рівнем президентських повноважень та рівнем свободи [8; 9]. У своїй праці дослідник доходить висновку, що чим вищий рівень індексу президентських повноважень, тим вищий рівень авторитаризму, тобто нижчий індекс свободи [9]. Проте така аргументація видається дещо упередженою, адже не враховує практичного стану речей у політичній реальності кожної окремо досліджуваної країни.

Методику Дж. Хелмана та методику Т. Фрая в науковій літературі розглядають як подібні. Вони доволі прості в застосуванні, проте найбільш вразливим їх місцем є неврахування «ваги» повноважень президента, адже практично кожне повноваження вони оцінюють рівномірно з іншими, що на практиці не відображає важливості основних повноважень президента, а також не враховує ролі президента під час здійснення спільних повноважень [2].

Індекс президентської влади О. Норгаарда і Л. Йохансена обчислюють, використовуючи кодування за трьома основними групами ресурсів конституційної влади – символічні, ресурси за призначенням і політичні ресурси. Кодують також спосіб президентських виборів (прямі вибори або вибори парламентом) і тривалість президентського терміну. Якщо президент володіє ресурсом у повному, необмеженому обсязі, то проставляють оцінку «1»; якщо його ресурс обмежений – «0.5»; якщо в нього немає такої влади – «0» [15]. Цей індекс доцільно використовувати для типології президентства та аналізу кореляцій і регресій. На

основі порівняльного аналізу дослідники визначили три групи президентів: 1) реактивні символічні президенти - це в основному глави держав, яких обирають парламенти; 2) глави держав із функціями спільного використання виконавчої влади; та 3) виконавчі глави держав. За даними дослідження, із загальної кількості 97 держав, у 38 з них президенти відносяться до реактивних символічних (середній показник ІПВ – 19.6), у 40 – мають функції спільного використання виконавчої влади (середній показник ІПВ – 47.43), та у 19 – є виконавчими главами держав (середній показник ІПВ – 65.13). Здійснено також порівняння середнього показника ІПВ країн за регіонами. Водночас науковці не ранжують показник ІПВ (єдиного розподілу числових показників), що дозволило б конкретизувати тип президентства в державі. Серед недоліків методики варто відзначити доволі складний спосіб обчислення індексу і певну неясність у розподілі показників та їхніх значень [15]. Внаслідок проведеного аналізу кореляцій і регресій вирішується проблема взаємозв'язку між формою державного правління та іншими змінними – економічними (ВВП на душу населення та індекс економічної свободи) і політичними (індекс свободи) [8]. Але після виявлення кореляції між повнотою президентської влади та економічної свободи, у висновках до свого дослідження автори зазначають, що довести пряму залежність між президенталізмом і демократією їм не вдалось. Проте проведене дослідження, як зазначають самі вчені, відкриває можливості для подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Другою, не менш цікавою, є група методик, спрямованих на *порівняння обсягу повноважень президента і парламенту*. Так, А. Кроувел пропонує обчислювати *індекс рівня президенталізму* шляхом аналізу повноважень в межах двох змінних – індексу парламентаризму та індексу президенталізму. Для кодування використано такі числові значення: якщо обчислюють індекс президенталізму, то числове значення «1» присвоюють ознаці, яка однозначно асоціюється з президенталізмом, «0» – якщо ця ознака жодним чином не можна залучити до президентської системи. Якщо обчислюється індекс парламентаризму, то «1» присвоюється ознаці парламентаризму, «0» – якщо ознака не характерна для парламентаризму. Якщо є випадки неповних і спільних повноважень застосовують «0.5». Наприклад, «0.5» присвоюють, коли президент або парламент ділять повноваження щодо розпуску парламенту з іншим актором. Такі числові значення присвоюються сімом змінним: 1) вибори президента; 2) розпуск парламенту; 3) формування уряду; 4) вотум довіри парламенту; 5) вотум недовіри парламенту; 6) право законодавчої ініціативи та право вето президента; 7) повноваження виконавчої гілки влади [11].

Дослідник А. Сіарофф розробив *комплексний індекс*, спрямований на обчислення президентської влади з урахуванням форми правління. Він пропонує систему індексування, за якої «1» свідчить про наявність ознаки, а «0» свідчить про її відсутність. Індекс обчислюється за дев'ятьма змінними 1) прямі вибори президента; 2) одночасні вибори президента і законодавчого органу; 3) дискреційні повноваження президента щодо призначення; 4) очолення уряду президентом; 5) президентське вето; 6) право президента вводити надзвичайний стан на тривалий період часу або право видавати укази, що рівнозначні законам; 7) визначальна роль президента в зовнішній політиці; 8) головна роль президента у формуванні уряду; 9) право президента розпустити парламент. Цікаво, що змінні 1 і 2 в основному відображають форму правління, що є свідченням того, що методика А. Сіароффа враховує особливості форми правління і може стати підставою для створення комплексного показника [17]. Дослідження А. Сіароффа базується не лише на формальних положеннях конституцій, але й на політичній практиці. Однак сам автор не пояснює, яким чином враховується політична практика.

Погоджуємося з тими дослідниками, які аналізуючи цю методику зазначають, що вона враховує доволі важливі для вимірювання ваги президентської влади змінні [2]. Втім, вагомим недоліком методики є відсутність ранжування показників та їхньої інтерпретації. На основі здійсненого науковцем порівняльного дослідження різних форм правління А. Сіарофф приходять до доволі дискусійного висновку про те, що напівпрезидентської республіки не існує, якщо розглядати кризу призми президентських повноважень. Втім, на наш погляд, це твердження є доволі суперечливим [17].

Третя група – це методики, що стосуються *обчислення парламентських повноважень*. На думку вчених [2] найбільш вдалою та важливою спробою вимірювати повноту повноважень законодавчого органу конкретної держави для здійснення крос-національного порівняльного дослідження є *індекс парламентських повноважень*, розроблений С. Фішем і М. Кроунінгом. Для розрахунку індексу авторами було визначено 32 повноваження парламенту, які включають в себе можливість парламенту здійснювати контроль над президентом, незалежність парламенту від президентського впливу, повноваження парламенту в конкретних сферах та рівень бюрократії. Чим більше показників притаманні тому чи іншому парламенту, тим він сильніший. За кожний збіг присвоюється числове значення «1», числові значення сумуються та діляться на 32 [7]. При цьому автори оцінюють не лише конституційні повноваження парламенту, але й проводять

опитування експертів з кожної країни для підтвердження кожного показника. На основі запропонованої методики автори здійснили глобальне порівняльне дослідження, головною метою якого був комплексний аналіз діяльності парламентів різних країн у період з 2002 по 2006 рр., для аналізу повноти законодавчої влади в кожній державі [6]. Доцільно звернути увагу також на окремі недоліки запропонованої методики: неврахування значної кількості неформальних повноважень парламентів, значний рівень суб'єктивізму і тривалий період здійснення експертного опитування. Водночас критики цієї методики зазначають, що вона може бути основою подальших досліджень балансу між гілками влади в межах системи стримувань і противаг [2].

Вимірювання *індексів ефективної кількості партій* дає змогу оцінити електоральну привабливість політичних сил під час передвиборчої кампанії та їх ефективність під час роботи у вищому органі законодавчої влади. Ефективна кількість партій вказує на ймовірний склад парламенту та безпосередньо надає можливість спрогнозувати, наскільки консолідованою буде взаємодія партій у ньому та як саме буде сформована та функціонуватиме більшість та меншість у законодавчому органі. У сучасній науці існує кілька методик обчислення цього індексу, найбільш вагомими серед яких, на нашу думку є *індекс М. Лааксо і Р. Таагепера*, який обчислюється на підставі визначення розміру підтримки кожної партії під час передвиборчої кампанії. Цей показник є суттєвим для визначення партійної системи в державі, що безпосередньо впливає на партійну конкуренцію в складі парламенту. Цей статистичний показник зазвичай використовують для оцінювання багатопартійності [12]. Індекс ефективної кількості партій М. Лааксо і Р. Таагепера є найбільш популярним, його часто застосовують у порівняльних та прикладних дослідженнях. Подальші індекси виникали як результат критики основного недоліку методики М. Лааксо і Р. Таагепера – обмеженості в кількості досліджуваних партій та переоцінці впливовості найбільшої з них. Станом на 1979 р. (коли автори запропонували цю методику) цей індекс вдало пояснював фрагментацію партійних систем. Проте у сучасному світі існує значна кількість партійних систем, де одна партія має домінуючу політичну силу. У таких умовах використання індексу може призвести до неточних результатів [18].

Дещо іншою є методика Х. Молінара. *Індекс ефективної кількості партій*, який вимірюється при її використанні, в принципі розв'язує питання недоліків вищевказаного індексу. Х. Молінар завчасно присвоює найбільшій партії індекс 1, попри той факт, чи була урядова коаліція сформована з участю панівної партії, чи ні, а також

окремо враховує ймовірність того, що два випадково обраних виборці проголосують за одну і ту ж партію, яка не володіє найбільшою часткою. Крім іншого, індекс не переоцінює значення розриву між першою і другою партією, не перебільшуючи тим самим кінцеву кількість ефективних партій. Проте цей підхід не став широко використовуваним через ряд недоліків, включаючи складність розрахунків та відсутність чіткого пояснення того, як саме індекс відображає стан та особливості партійної системи [14].

Серед інших методик, які оцінюють партійні системи та основних політичних суб'єктів держави, слід згадати індекс пропорційності Р. Гюнтера, індекс диспропорційності М. Галахера, індекс фракціоналізації Д. Райє, індекс неусталеності вподобань електорату М. Педерсена, індекс «партії, що вирішує» Шеплі-Шубика, спрямований на оцінку впливу кожної політичної партії на хід голосування в парламенті [3].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Вивчення системи стримувань і противаг здебільшого відбувається в контексті юридичної та політичної наук. Окрім того, навіть у сучасній політичній науці існує брак досліджень, які доводять наявність зв'язку між системою стримувань і противаг та рівнем демократичності суспільства, визначення рівня балансу в системі стримувань і противаг. Проте застосування міждисциплінарного підходу з урахуванням інструментів сучасної соціологічної науки значно розширює евристичний потенціал таких досліджень. В сучасній соціальній науці неодноразово здійснювалися спроби застосувати числові підходи до аналізу повноважень гілок влади. Розглянуті методики аналізу шляхом обчислення індексів застосовуються для дослідження повноважень політичних інститутів та спрямовані на аналіз одного з полюсів влади. Кожна з цих методик має однобічний підхід до розгляду повноважень через призму лише певної гілки влади. Вони обмежуються лише юридично закріпленими елементами системи збалансованих владних повноважень та майже не враховують практичної реалізації цих елементів. Узагальнюючи зазначимо, що описані вище методики мають певні недоліки та слабкі сторони, серед яких такі: розгляд повноважень крізь призму функціонування окремих гілок влади; розгляд юридично затверджених повноважень без врахування практичної сторони їхньої реалізації; недостатня увага до взаємного впливу гілок влади; числові значення окремих повноважень гілок влади не враховують форми правління, в яких кожна гілка влади має різну політичну вагу в процесі прийняття політичних рішень; відсутність уніфікованого підходу до ранжування результатів отриманих показників у державах з різною формою правління. Оскільки ефективне функціонування системи збалансова-

них владних повноважень є важливим показником демократії в державі, значенням наділяється застосування методик розрахунку показників, які дозволяють визначати рівень ефективності цієї системи. Тому в подальших дослідженнях слід зосереджувати увагу на виробленні такого підходу, який би дозволив визначати об'єктивний рівень ефективності системи стримувань і противаг між гілками державної влади.

Література

1. Гайдаєнко Н. Система стримувань та противаг в сучасних демократіях. *Автореф. дис. ... канд. політ. наук*: 23.00.02. ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Ушинського». Одеса, 2010. 18 с.
2. Забавська Х.Ю. Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України. *Дисертація на здоб. наук.ступ. доктора філософії за спец. 052 – «Політологія»*. Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2020.
3. Шестак Н. Емпіричні методи дослідження політичних партій та партійних систем. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політичні студії*. 2014. Вип. 5. С. 144–155.
4. Шемшученко Ю.С. Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 2 (7). С. 99–104.
5. Brams S. Measuring the Concentration of Power in Political Systems. *The American Political Science Review*. 1968. Vol. 62 (2). P. 461–475.
6. Desposato S. The Handbook of National Legislatures by M. Steven Fish, Matthew Kroenig: Review. *Legislative Studies Quarterly*. 2012. Vol. 37. № 3. P. 389–396.
7. Fish S. Kroenig M. Handbook of National Legislatures: a Global Survey. Cambridge University Press. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/handbook-of-national-legislatures/E069CD547EBAA4FE7D241E115C18664E>.
8. Freedom in the World Index. Official website of the Freedom House. URL: <https://www.freedomhouse.org/report/freedom-world>
9. Frye T. A Politics of Institutional Choice: Post-Communist Presidencies. *Comparative Political Studies*. Vol. 30 (5). P. 523–552.
10. Hellman J. Constitutions and economic Reform in the Postcommunist transitions. *East European Constitutional Review*. 1996. Vol. 5. P. 46–53.
11. Krouwel A. Measuring Presidentialism of Central and East European Countries. *Working Papers Political Science*. Amsterdam: Vrije Universiteit, 2003. № 2. 23 p.
12. Laasko M., Taagepera R. Effective Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies*. 1979. Vol. 12. P. 3–27.
13. McGregor J. The Presidency in East Central Europe. *RFE/RL Research Report*. 1994. Vol. 3 (2) P. 23–31.
14. Molinar J. Counting the Number of Parties: An Alternative Index. *The American Political Science Review*. 1991. № 4. P. 1383–1391.
15. Nørgaard O., Johannsen L. IPA: The Index of Presidential Authority. Explorations into the measurement and impact of a political institution. *Conference: ECPR Joint Sessions of Workshops*. URL: https://www.researchgate.net/publication/315756690_IPA_The_Index_of_Presidential_Authority_Explorations_into_the_measurement_of_impact_of_a_political_institution.
16. Shughart M., Carey. J. Presidents and Assemblies. Constitutional design and electoral dynamics. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.
17. Siaroff A. Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction. *European journal of political research*. 2003 Vol. 42. P. 287–312.
18. Taagepera R. Conservation of Balance in the Size of Parties. *Party Politics*. 2005. Vol. 11. P. 283–298.

Анотація

Лопушняк Е. І. Методики вимірювання повноважень гілок влади в демократичному суспільстві. – Стаття.

Статтю присвячено огляду існуючих методик вимірювання повноважень різних гілок влади, які функціонують в демократичних суспільствах в контексті можливості їх застосування для оцінки демократії в Україні. Підкреслено, що для вивчення та вимірювання системи стримувань і противаг в дослідженнях є можливість ефективно застосовувати соціологічні підходи. Здійснено спробу аналізу існуючих методик, розроблених та застосовуваних в західній та українській науці, адже попри гострі дискусії та критику практики застосування математичних, статистичних та квантифікаційних методів, вони набувають все більшої популярності серед науковців. Автором виокремлено декілька груп методик, які зосереджуються на вимірі повноважень тієї чи іншої гілки влади. Зокрема, це методики, які спрямовані на дослідження рівня президенталізму в демократичних країнах; методики, що спрямовані на порівняння обсягу повноважень президента і парламенту та методики, які дозволяють робити обчислення парламентських повноважень. Зроблено спробу проаналізувати їх переваги та недоліки в контексті можливості їх застосування для аналізу повноважень гілок влади в Україні. Автор доходить висновку, що математичні методи аналізу як правило застосовують для вивчення повноважень політичних інститутів і спрямовані на дослідження одного з полюсів влади. Кожній з розглянутих методик притаманний однобічний погляд на повноваження крізь призму діяльності однієї з гілок влади. Всі вони враховують лише юридично закріплені елементи системи стримувань і противаг, майже не враховуючи при цьому практичної реалізації її елементів. Оскільки функціонування системи стримувань і противаг є показником рівня демократії в державі, важливого значення набуває використання таких методик обчислення показників, за якими можна визначати рівень дієвості системи. Тому в статті обґрунтовується необхідність зосередження уваги науковців на виробленні такого підходу, який би дозволив визначати об'єктивний рівень ефективності системи стримувань і противаг між гілками державної влади.

Ключові слова: демократія, демократичне суспільство, влада, гілки влади, повноваження гілок влади,

система стримувань і противаг, вимірювання повноважень гілок влади.

Summary

Lopushniak E. I. Methods of measuring the powers of the branches of government in a democratic society. – Article.

The article is devoted to the review of existing methods of measuring the powers of various branches of government that functionate in democratic societies in the context of the possibility of their application for evaluation democracy in Ukraine. Underlined the fact that today there is an opportunity to effectively use sociological research approaches for the study and measure the system of checks and balances. The attempt was made to analyze the existing methodical approaches which were developed and applied in Western and Ukrainian science, because despite the existing sharp discussions and criticism concerning the practice of applying mathematical, statistical and quantitative methods, they are gaining more and more popularity among scientists. The author singles out several groups of methods that focus on measuring the powers of one or another branch of government. In particular, these are methods aimed at researching the level of presidentialism in democratic countries; methods aimed at comparing the extent of powers of the president and parliament and

methods that allow calculating parliamentary powers. The attempt was also made to analyze their advantages and disadvantages in the context of the possibility of their application to analyze the powers of the branches of government in Ukraine. The author concludes that mathematical methods of analysis are usually used to study the powers of political institutions and are aimed at researching one of the poles of power. Each of the considered methods is characterized by a one-sided view of authority through the prism of the activities of one of the branches of government. All of them take into account only the legally established elements of the system of checks and balances, almost not taking into account the practical implementation of its elements. Since the functioning of the system of checks and balances is an indicator of the level of democracy in the state, the use of such methods of calculating indicators, which can be used to determine the level of effectiveness of the system, becomes important. Therefore, the article substantiates the need to focus the attention of scientists on the development of such an approach that would allow determining the objective level of effectiveness of the system of checks and balances between the branches of state power.

Key words: democracy, democratic society, government, branches of government, powers of government branches, system of checks and balances, measurement of powers of government branches.